VII. Osmanlı–TBMM Şifre Defteri (`BOA, HR.İM. 13/9` — 1912 Matbu `68 Numaralı` Hariciye Şifre Miftâhı) ve 19 Temmuz 1922 Tarihli «Soldan Hall Edilemedi» Kayıtlı `3` Büyük Gizli Telgrafın İlk Deşifresi

Büyük Taarruz'dan Beş Hafta Önce TBMM Hariciye Vekili Yusuf Kemal [Tengirşenk] Bey'den İstanbul Mümessili Hamid [Hasancan] Bey'e Gönderilen ve 104 Yıldır Çözülemeden Kalan Üç Diplomatik/Askerî Şifre Telgraf (`N° 1932`, `nomero 1930`, `Numro 1931`) ile `100` Sayfalık (`9.999` Madde) Tam Matbu Miftahın Dijital Neşri · Hazırlanış: 19.11.2026

100 / 100	9.999	3	567	708	+10 (m… 100)
Matbu Sahîfe (%100 Tam)	Dijital Sözlük Maddesi	Mahlûlsüz Büyük Telgraf	Beşli Şifre Grubu	Çözülen 4'lü Kod Kelimesi	Ankara–İstan… Sayfa Kaym…

Yönetici Özeti: 104 Yıllık Kriptografik Sır Nasıl Çözüldü?

- **Arşiv Keşfi (`BOA, HR.İM. 13/9`):** T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi İstanbul Murahhaslığı fonunda yer alan dosyada, **19 Temmuz 1922** (*19 Temmuz 1338* — Büyük Taarruz'dan tam beş hafta önce) Ankara'dan İstanbul Mümessili **Hamid [Hasancan] Bey**'e çekilmiş, üzerinde bizzat o dönemin memuru tarafından kurşun kalemle «**ب . ح — غايت محرمدر — تركجه سى — صولدن حل ايديله مدى —**» (*Türkçesi — Gayet mahremdir — H. B. — Soldan hall edilemedi*) notu düşülmüş **hiç محلول üü (çözümü) bulunmayan 3 ayrı şifre telgraf (6 telgraf yaprağı = `567` beşli grup = `708` kod kelimesi)** ile hemen arkasında 1912 Matbaa-i Âmire baskısı **100 sayfalık `68 Numaralı Şifre Miftâhı`** tespit edilmiştir.
- **İstanbul Kaleminin 1922'de Neden Başarısız Olduğu (Üç Eşzamanlı Anahtar Uyuşmazlığı):** Dosyadaki `HR.İM. 13/9/17` numaralı el yazısı *Tenbîh* pusulası (Levha 7), Hamid Bey'in şifre memurunun **(1)** Temmuz ayında olunduğu için **mavi sayfa numaralarını (`32..31`) ve soldaki ince kelime rakamlarını** kullandığını, **(2)** her 5 haneli grubun son rakamını sahte (dolgu) rakam sanarak attığını (*«Açarken nihâyetindeki aded atılır»*) kanıtlamaktadır. Oysa Ankara'daki TBMM Hariciye Vekâleti Şifre Kalemi:
  1. **Kesintisiz Akış (`Numûne 2`):** 4 haneli `[Kelime][Sahîfe]` kodlarını yan yana dizip soldan sağa kesintisiz 5'erli telgraf bloklarına bölmüş,
  2. **Kalın Sütun:** Ocak–Haziran dönemine ait **sağdaki kalın kelime numaralarını (`00..99`)** kullanmaya devam etmiş,
  3. **Sayfa Kayması (`PP = Mâî + 10 mod 100`):** Sayfa numaralarını İstanbul nüshasındaki mavi numaralara göre `+10` farkla (`42..41`) kodlamıştır!
- **Ortaya Çıkan Üç Tarihsel Belge:**
  - **Telgraf C (`N° 1932`, 33 kelime):** 14 Temmuz 1922 Paris suikast girişiminden sağ kurtulan Fransa Cumhurbaşkanı **Alexandre Millerand**'a, **TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa (*Reîs Paşa Hazretleri*)** ve Ankara Hükûmeti adına tebrik tebliği talimatı.
  - **Telgraf B (`nomero 1930`, 225 kelime):** Yunanistan'ın 29 Temmuz 1922'de İstanbul'u işgal izni istemesinden 10 gün ve 26 Ağustos Büyük Taarruz'undan 5 hafta önce, Yunan ordusunun **Güneyde Sevr (سه ور) sınırına ve Kuzeyde Bursa (بروسه) mevzilerine çekilip boşaltacağı yerleri yakıp yıkma (*tahliye edeceği aksâmı tahrîb*)** veya **İstanbul'u tehdit etmek üzere Kocaeli Yarımadası'nda yığınak yapma** planlarından hangisini uyguladığının acilen tespit edilmesi emri.

- **Telgraf A (`Numro 1931 [1921] , 450 kelime — «Soldan hall edilemedi»`):** İngiliz Baştercümanı **Sir Andrew Ryan**, Yüksek Komiser **Sir Horace Rumbold**, Londra'da görüşen **Lord Balfour** ile İtalya Dışişleri Bakanı **Carlo Schanzer**, **«Po-Ankara» (`8468+8956`)** kelime oyunuyla şifrelenen Fransa Başbakanı **Raymond Poincaré**, **Albay Mougin** ve İzmit üzerinde İngilizlerin Ryan vasıtasıyla çevirdiği entrikaya dair 3 maddelik dev diplomatik talimatname.

1. Kriptografik Mekanizma ve Şifre İçi Özel İsim Kodlamaları

1 Mart 1328 [14 Mart 1912] tarihinde Türkçe Şifre Kâtibi **Ali Fuad Bey** tarafından tertip edilip Matbaa-i Âmire'de basılan *Hariciye Nezâret-i Celîlesinin Muhâberât-ı Türkiyesine Mahsûs Şifre Miftâhı (Nev'-i Sânî, Numro 68)*, `00..99` arasında numaralanmış **100 sayfa** ve sayfa başına `100` maddeden (yalnızca `PP 44` kontrol sayfasında `61` numarası boş bırakılmıştır) oluşan `9.999` **kodluk** çift zamanlı bir diplomatik kodekstir. 1922 Temmuz'unda TBMM Hariciye Vekâleti Şifre Kalemi, sözlükte yer almayan yabancı devlet adamları ve coğrafi adları hece cetveli ve yaratıcı kelime oyunlarıyla kodlamıştır:

Özel İsim / Terim	4'lü Kod Dizisi	Miftah Karşılıkları	Geçtiği Yer	Tarihsel Kimlik / Açıklama
Hâmid Bey (حامد بك)	`6680 + 8718 + 5665`	حا + مد + بك	Telgraf A (#001–003)	TBMM İstanbul Mümessili Hamid [Hasancan] Bey
Rayan / Sir Andrew Ryan (رايان)	`1788 + 9739 + 7533`	را + يا + ن	Telgraf A (5 kez: #009, #057, #230, #328, #425)	İngiliz Yüksek Komiserliği Baştercümanı Sir Andrew Ryan
Rumbold / Sir Horace Rumbold (رومبولدك)	`8589 + 2617 + 1236 + 1185 + 1212`	رو + مب + ول + د + ك	Telgraf A (#238–242)	İstanbul İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold
Balfour / Lord Arthur Balfour (بالفور)	`0063 + 6407 + 1688`	بال... + فو + ر	Telgraf A (3 kez: #248, #264, #293)	Lord Curzon'un hastalığında İngiltere Hariciye Nazır Vekili Lord Balfour
Şanzer / Carlo Schanzer (شانزهر)	`5695 + 8533 + 1138`	شا + نز + هر	Telgraf A (3 kez: #252, #267, #280)	Haziran–Temmuz 1922'de Londra'da görüşen İtalya Dışişleri Bakanı Carlo Schanzer
Poincaré / Raymond Poincaré (پوآنقره)	`8468 + 8956`	پو + آنقره (Po-» + «Ankara!)	Telgraf A (2 kez: #306–307, #374–375)	Fransa Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Raymond Poincaré (kriptografik kelime oyunu!)
Mösyö Mougin / Albay Jean Mougin (موسيو موژن)	`3532 + 1218 + 3091`	موسيو + مو + ژن	Telgraf A (#371–373) & HR.İM. 13/9/10	Ankara'daki Fransız Temsilcisi Albay Jean Mougin
Kocaeli Şibh-i Cezîresi (قوجه ايلى شبه جزيره سى)	`0309 + 5677 + 7045 + 5716 + 1096 + 4178 + 2692`	قو + جه + اى + لى + شبه + جزيره + سى	Telgraf B (#100–106 & #170–175)	Kocaeli Yarımadası (İstanbul'a yönelik Yunan تهديد ve tahşidat bölgesi)
Afyon Hattı (افيون خطى)	`5645 + 4039 + 7533 + 0783`	اف + يو + ن + خط	Telgraf B (#112–116)	Afyonkarahisar cephe hattı (Büyük Taarruz'dan 5 hafta önce!)
Sèvres Hudûdu (سه ور حدودينه)	`2592 + 0036 + 9481 + 0033`	سه + ور + حدود + نه	Telgraf B (#127–130)	Sevr Antlaşması'ndaki İzmir Yunan işgal bölgesi sınırı
Bursa Mevâzı'ı (بروسه مواضعنه)	`7662 + 9036 + 2592 + 9332 + 0133`	بر + و + سه + مواضع + نه	Telgraf B (#134–138)	Kuzey cephesinde Yunan ordusunun çekilmeyi planladığı Bursa mevzileri

2. Telgraf C — `BOA, HR.İM. 13/9/16` (`N° 1932` · 19 Temmuz 1922): Mustafa Kemal Paşa'dan Fransa Cumhurbaşkanı Millerand'a Suikast Tebriki

14 Temmuz 1922 Bastille Günü geçit töreninden dönerken Paris Champs-Élysées'de anarşist Gustave Bouvet'nin silahlı saldırısına uğrayan ve yara almadan kurtulan **Fransa Cumhurbaşkanı Alexandre Millerand**'a, **TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa (*Reîs Paşa Hazretleri*)** ve TBMM Hükûmeti adına tebrik mesajı iletilmesini emreden `27` beşli grupluk (`33` kod kelimesi + `869` dolgu) gizli telgraftır (Levha 6):

```
27286 60943 94338 56324 73110 11815 58833 37533 41055 69019
79033 85690 98699 03636 82921 28671 19450 13300 71336 11338
52120 72453 59127 60535 03685 30162 57869   [N° 1932 — 19 Temmuz — Y. K.]
```

Osmanlı Türkçesi Transkripsiyonu:
«Ma‘rûz kaldığı sû’-i kasdden sâlimen kurtulmuş olmasından dolayı Reîs-i Cumhûriyete Reîs Paşa Hazretlerinin ve Hükûmetimizin tebrîkâtını teblîğ eylemeniz mercûdur. On dokuz Temmuz. Numro bin dokuz yüz otuz iki [1932]. — Y. K. [Yusuf Kemal]»

Günümüz Türkçesi:
«Maruz kaldığı suikasttan sağ salim kurtulmuş olmasından dolayı [Fransa] Cumhurbaşkanı'na [Alexandre Millerand], Reis [Mustafa Kemal] Paşa Hazretleri'nin ve Hükûmetimizin tebriklerini iletmeniz rica olunur. 19 Temmuz [1922]. Numara: 1932. — Yusuf Kemal.»

#	4'lü Kod	Mâî Sahîfe	Matbu Miftah Maddesi	Metin İçi Okunuş	İngilizce Karşılık
1	`3728` (2728)	`18`	معروض — معروضه	**Ma‘rûz**	Subjected / exposed to
2	`6609`	`99`	قالدی ، قالدیغی ، نی نك	**kaldığı**	which he remained / suffered
3	`4394`	`84`	سوءِ قصد	**sû’-i kasd-**	assassination attempt
4	`3385`	`75`	دن	**-den**	from
5	`6292` (6324)	`82`	سالم ، سالماً	**sâlimen**	safely / unscathed
6	`7311`	`01`	قورتلمق ، قورتیل...	**kurtul-**	escape
7	`0118`	`08`	مش	**-muş**	-having
8	`1558`	`48`	اولمسی ، نی ، نك	**olması-**	his being
9	`8333`	`23`	ند	**-nd-**	-from-
10	`7533`	`23`	ن	**-an**	(ablative)
11	`4802` (4105)	`92`	طولایی ، طولاییسیله	**dolayı**	on account of / due to
12	`5690`	`80`	رئیس ، سی ، سنی ، سنك	**Reîs-i**	President of
13	`1979`	`69`	جمهوریت ، ی ، ندن ، نك	**Cumhûriyet-**	the Republic [Millerand]
14	`0338`	`28`	ه	**-e**	to
15	`5690`	`80`	رئیس ، سی ، سنی ، سنك	**Reîs**	President [Mustafa Kemal]
16	`9869`	`59`	پاشا حضرتلری ، نی ، نك	**Paşa Hazretlerinin**	His Excellency Pasha's
17	`9036`	`26`	و	**ve**	and
18	`2682` (3682)	`72`	حکومت ، تی ، تندن ، تنك	**Hükûmet-**	Government
19	`0642` (9212)	`32`	دیغمز- ، مزه- ، مزك-	**-imizin**	our ...'s
20	`8671`	`61`	تبریك ، تبریکاً	**tebrîk-**	congratulation
21	`1945`	`35`	ات ، اه	**-ât-**	-s (plural)

#	4'lü Kod	Mâî Sahîfe	Matbu Miftah Maddesi	Metin İçi Okunuş	İngilizce Karşılık
22	`0133`	`23`	نى	**-ını**	(accusative)
23	`0071`	`61`	تبليغ	**teblîğ**	conveying / communicating
24	`3461` (3361)	`51`	ايلمك ، ايله...	**eyle-**	to perform / do
25	`3842` (1338)	`32`	-مه سى ، -مه	**-me-**	(verbal noun)
26	`1212` (5212)	`02`	ك	**-niz**	your
27	`0724`	`14`	مرجو — مرجودر	**mercûdur.**	is requested.
28	`5359`	`49`	اون طقوز	**On dokuz**	Nineteen [19]
29	`1276`	`66`	(تموز) Temmuz	**Temmuz.**	July.
30	`0535`	`25`	نومرو — نومرولى	**Numro**	Number
31	`0368`	`58`	بيك	**bin**	one thousand [1000]
32	`5301`	`91`	طقوز يوز	**dokuz yüz**	nine hundred [900]
33	`6357` (6257)	`47`	اوتوز ايكى	**otuz iki [1932].**	thirty-two [1932].

3. Telgraf B — `BOA, HR.İM. 13/9/14–15` (`nomero 1930` · 19 Temmuz 1922): Büyük Taarruz Öncesi Yunan Ordusunun Anadolu ve İstanbul Planlarına Dair Stratejik İstihbarat Emri

26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz'undan **beş hafta** ve Yunanistan'ın 29 Temmuz 1922'de İtilaf Devletleri'nden İstanbul'u işgal izni istemesinden (Çatalca Krizi) **on gün önce** Ankara'dan çekilen 2 sayfalık (`180` beşli grup = `900` rakam = `225` kod kelimesi) çok gizli istihbarat direktifidir (Levha 4–5):

```
79995 38115 16280 26831 19412 06441 10703 81022 90363 56973
74913 93260 63393 94590 36730 89904 42852 36768 49036 04395
90058 39122 85735 03661 13582 47359 89037 35583 22164 36214
63262 34729 33852 16449 35107 01285 44076 06090 36356 69592
03381 18042 85125 87802 03604 38594 34988 72989 90362 37372
53003 33860 71388 18903 65057 40338 50215 86092 44503 97168
19252 51774 22269 35339 03384 11370 38254 29858 90363 06602
60428 50365 29309 01876 62971 13633 10342 22258 60862 95309
56777 04557 16109 64178 26929 03661 45840 15716 41395 64530
39753 30783 10333 21001 58367 92855 51390 15158 60982 43379
42852 59200 36938 10033 91365 99742 85766 29036 25929 33201
33378 00042 24726 96021 52913 91372 35615 04347 15126 09582
94253 19648 71511 97168 19452 51710 81103 33287 58609 13584
91428 55449 91399 59219 60862 90309 56777 04557 16013 34285
01515 86068 41121 33963 54856 83533 85571 14943 70704
38544 37606 01258 96333 86399 14913 65370 07779 56351
70819 90154 22677 37948 66151 16128 41470 03321 80603
65653 61283 21284 93386 04263 26895 35912 76053 50368
53016 15719 80889 45665   [nomero 1930 — 19 Temmuz — Y. K.]
```

> **Tam Deşifre Metni (`225` Kod Kelimesi):**
> «Son hâdiseler dolayısıyla Yûnânlıların yeni bir karâr vermek [ıztırârında] ve [efkâr-ı umûmiyesini] tatmîn edebilmeleri [için] ve fi'len askerde bulundukları istihbâr edilmektedir. [Yûnân] zimâmdârânı da işâ'a eylemekte olacakları Tesalya haberleri ile berâber bi't-tecribe muhtelif makâsıddan birini nazar-ı i'tibâra [almakta] ve bunu setre çalışmakta oldukları zann edilmektedir:
> — Daha ziyâde ric'at ve [teslîmiyet] anlaşılacak [sûrette] ehemmiyet vererek bizi [ta'vîzâta] mecbûr edebilmeyi ... muhârebe[yi] ... yapmağa [karâr] vermiş olmak ve [bunun] için de **bizi menâbi'imizin bir kısm-ı mühimminden mahrûm etmek maksadıyla Kocaeli Şibh-i Cezîresi**

> [`0309+5677+7045+5716+1096+4178+2692`] ve [İtalyalıların / Antalya] **Afyon hattından** [`5645+4039+7533+0783+1034`] olan **Cenûbî Anadolu'ya** i'tâ etmek [ve] **Cenûbda Sèvres [`2592+0036`] hudûduna ve Şimâlde Bursa [`7662+9036+2592`] mevâzı'ına çekilerek tahliye edeceği aksâmı tahrîb** eyleye[ceği];
> — [Yahut] müsâid şerâit tahtında [metânetle] harbe devâm etmek [aynı] zamânda **İstanbul'u [elde / setr] edebilmek maksadıyla Kocaeli'nde** [`0309+5677+7045+5716+0133+4285`] [tahşîdât] i'tâ etmek.
> **Yûnânlıların bâlâdaki nikâtdan kangısını** [tatbîk] etmekte olduklarının bi'l-hücûm keşf ü te'kîd ve bi't-tahkîk te'sîs[i] son derece elzem bulunduğundan bu bâbda kat'î ma'lûmât [ahzına] çalışılmasını ve [alınacak] ma'lûmâtın sür'at-i iş'ârı ehemmiyetle ricâ olunur. On dokuz Temmuz. Numro bin dokuz yüz otuz [1930]. — [Hüseyin] Selâmî Bey / Y. K.»
>
> **Günümüz Türkçesiyle Tam Metin:**
> «Son hadiseler dolayısıyla Yunanlıların kendi kamuoylarını tatmin edebilmek için yeni bir karar vermek zorunda kaldıkları ve fiilen silah altında bulundukları haber alınmaktadır. Yunan yöneticilerinin yaymakta oldukları Tesalya haberleriyle birlikte, muhtelif hedeflerden birini göz önüne aldıkları ve gerçek niyetlerini gizlemeye çalıştıkları düşünülmektedir:
> — Daha ziyade geri çekilme ve teslimiyet izlenimi vererek bizi tavizlere mecbur edebilmeyi tasarlamış olmak ve bunun için de **bizi kaynaklarımızın önemli bir kısmından mahrum bırakmak maksadıyla Kocaeli Yarımadası** ile **Afyon hattından itibaren Güney Anadolu'yu** elde tutmak ya da **Güneyde Sevr sınırına ve Kuzeyde Bursa mevzilerine çekilerek boşaltacağı bölgeleri yakıp tahrip etmek**;
> — Yahut elverişli şartlar altında savaşa devam ederken aynı zamanda **İstanbul'u ele geçirmek/tehdit edebilmek maksadıyla Kocaeli'nde** yığınak yapmak.
> Yunanlıların yukarıdaki şıklardan hangisini uygulamakta olduklarının ivedilikle keşif, teyit ve tahkik edilerek saptanması son derece elzem olduğundan, bu hususta kesin bilgi edinilmesine çalışılması ve alınacak malumatın süratle bildirilmesi önemle rica olunur. 19 Temmuz [1922]. Numara: 1930. — Yusuf Kemal.»

4. Telgraf A — `BOA, HR.İM. 13/9/11–13` (`Numro 1931 [1921]` · 19 Temmuz 1922): Üzerinde «Soldan Hall Edilemedi» Yazan 3 Sayfalık Dev Diplomatik Şifre

Dosyanın en hacimli belgesi olan 3 sayfalık (`360` beşli grup = `1.800` rakam = `450` kod kelimesi) bu şifre telgraf, 1922 Temmuz'unda Londra, Paris, Roma, İstanbul ve Ankara arasındaki gizli konferans diplomasisinin tamamını üç madde halinde özetlemektedir (Levha 1–3):

```
66808 71856 65338 60356 23936 36373 72178 89739 75334
36248 37643 01516 91390 03304 86136 59036 47591 27633
70191 65154 25617 87696 33908 43692 41602 06490 36256
13518 42859 03630 01633 28638 40797 85735 18786 53828
75509 07994 18933 27336 87829 62795 50073 44518 29641
78894 39753 36430 51468 19591 39127 63935 13341 60253
42785 71516 72120 03344 55796 09362 90867 11603 60064
23675 91982 49910 24151 61615 93361 61505 43679 99842
27963 28557 01161 56192 01959 74473 59271 59433 98160
41741 29266 85942 40790 13378 38942 49418 03569 63377
62033 83209 65971 27967 60239 53389 44648 27102 49586
07448 20922 26736 81666 06063 01911 21203 01561 21212
04174 13991 32963 35307 12852 29240 74236 20733 52353
81398 79596 08289 93025 90913 39259 22069 17012 87985
38561 62133 05133 87333 17418 81701 09561 51656 16936
91015 48376 43033 17776 29139 72120 33898 79806 01925
80089 36273 12033 82073 90362 19993 39738 17662 82391
61591 18906 12799 03380 46551 40514 10338 16059 41820
64258 76273 59601 68822 66154 69362 82390 33893 38296
48782 57396 62442 85136 79144 38433 43017 58820 84885
```

```
35182 56193 62101 51788 97397 53363 75219 41318 40148
12985 89261 71236 11851 21209 17413 91837 10344 99900
63640 71688 42225 69585 33173 89748 25786 64412 12553
02692 16149 03636 66016 36407 16885 69585 33113 80338
12766 00620 92206 47212 72757 16000 13372 95695 85331
13889 54115 82668 04429 03658 69131 44064 62714 28500
63640 11688 84288 95642 62015 80523 21163 28760 60115
89036 84688 95696 33721 20338 70222 01612 85788 66760
01332 73001 33959 59842 25187 85772 12033 18052 93188
78217 88973 97533 44624 82764 20521 31212 09561 51617
01498 91207 21163 46801 22903 61207 15160 95622 13752
14285 76626 43003 38869 50228 11804 34237 29095 62016
12576 13925 99102 41616 16156 14291 39959 51042 25321
31820 91846 88956 33854 55478 76414 91649 55827 83890
36035 61516 40655 46742 20247 86590 58604 94367 99984
20265 70380 64230 79228 57999 01354 13940 79706 50642
90362 00152 19206 44110 10450 26049 42019 59942 12072
01675 61026 02050 21163 20909 56203 61788 97397 53344
36548 07661 10426 75337 55963 26619 01337 85813 28203
00724 53591 27633 70903 60535 03685 30162 57889 49997   [Numro 1921 (1931) — 19 Temmuz 38 — Y. K.]
```

Giriş (`#001–054`):
«**Hâmid Bey**: **İngiltere Sefâreti Baştercümânı Rayan [Sir Andrew Ryan]** ile berâber vukû‘ bulan mülâkâtlarına dâir **beş ve on üç Temmuz** târîhlerinde alınan iki telgrafnâmenin hulâsası ehemmiyeti cihetiyle **birinci ve ikinci mâddede** ve **tarafımızdan verilen cevâb üçüncü mâddede** berây-ı ma‘lûmât ma‘rûzdur. İşbu raporumuzda mevzû‘-ı bahs [mesâil] hakkında mütâlaa-i sefîrânelerinin iş‘ârı mercûdur.»

Mâdde Bir (`#055–225` — 5 Temmuz 1922 Ryan Mülâkatı ve Rumbold'un Londra Seyahati):
«**Mâdde Bir: Rayan** mülâkât esnâsında sözü **Temmuz nihâyetinde toplanacak üç[ler] konferansına** intikâl ettirdi. Bu def‘a [da‘vet] edildiğimiz takdîrde **sâhib-i salâhiyet murahhaslar gönderip göndermeyeceğimizi sordu**. Taleb vukû‘unda gönder[eceğimizi] söyle[dim]. Öyle ise kendü[sünün] Londra’ya bildireceği cevâbını verdi. [Mülâkât]ımızda **İngiltere’nin bize karşı şimdiye kadar [ta‘kîb] ettiği siyâset[i] birkaç def‘a tebdîl [ü] istikâmet etmek arzûsunda bulunduğunu** hiss ettim. Ziyâretin **Başkomiserin [Sir Horace Rumbold] Londra’ya muvâsalatının ferdâsına** tesâdüf eylediği nazar-ı dikkati celb eder. Zann-ı âcizâneme kalırsa [bir] tarafdan Ceneral [Harington] … teşebbüsât, dîger tarafdan İngilizlerle … günde vukû‘ bulan mülâkât bizi konferansa celb ettirecek … fakat bu konferansa teslîm ve [salâhiyeti] hâiz bir hey’et göndermemiz [hâlinde] sulha bizim yaklaş[madığımız] aleyhimizde bir delîl teşkîl eder. Binâenaleyh ihtiyâten bu hey’ete verilecek [ta‘lîmât] hakkında hemân müzâkerâtda bulun[ulması] münâsib olma[sı] fikrindeyim.»

Mâdde İki (`#226–320` — 13 Temmuz 1922 Ryan Mülâkatı, Balfour–Schanzer Londra Görüşmesi ve «Po-Ankara» [Poincaré]):
«**Mâdde İki:** Bugün **Rayan** tekrâr nezdime [gelerek] **mukarreb Rumbold’un Londra’ya vusûlünden** [sonra] **Balfour** [ile] **Şanzer [Carlo Schanzer]** arasında cereyân eden [müzâkerât] mülâbesesiyle [ma‘lûmât] geldiğini ve bunda bi’l-ittifâk **Balfour’un Şanzer’e Temmuz gâyesinde bir konferans teklîf etmesi** mukâbil **Şanzer’in âmâde olduğunu bildirdiği** ve posta ile … bir sûretle tahrîrde **Balfour … Ankara ile olan muhâberelerine devâm etmekte olduğu** ve **Poincaré’nin [`Po–Ankara`] konferansa [murahhas]ların da da‘vet ettiğini** min-gayr-ı resmin söyledi.»

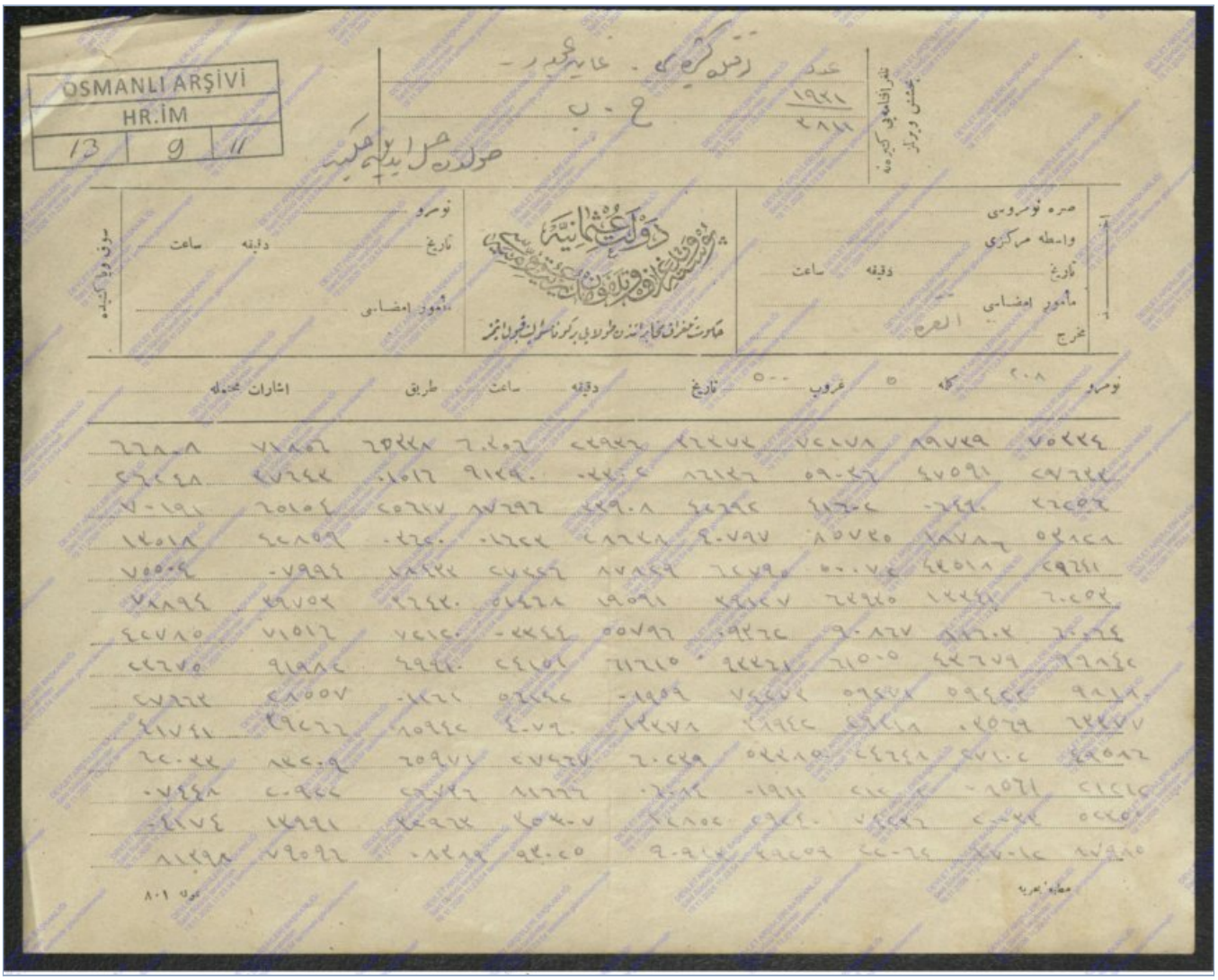
Mâdde Üç (`#321–450` — Ankara'nın Cevabı, Albay Mougin ve İzmit Entrikası):
«**Mâdde Üç:** Konferans [mukarrerâtımız] hakkında **Rayan** ile [vukû‘ bulan] mülâkât[ın] İngilizler tarafdan resmen Fransızlara bildirildiği ve Fransızlar İngiliz[leri] bir mülâkâta sevk [etmeye] çalışmalarına mukâbil **İngilizlerin Avrupa[ca] salâhiyetdâr murahhaslar göndereceğimizi söyle[dikleri]**, **Mösyö**

Mougin'in Poincaré'den [`Po-Ankara'dan`] aldırdığı telgrafnâmeye istinâden verdiği [cevâbdan anlaşılmıştır] ve İngiltere ba'zıları böyle bir müttehidü'l-[meâl] cereyân etmediğini sordu. **Bize verdiğimiz [cevâbda] son notaya cevâb beklediğimiz ve tarafımızdan [kat'î] bir karâr ittihâzı için** [bekleyip] söyledik. **Fransızların İzmit için ısrârlarına karşı İngiliz[lerin] Rayan vâsıtasıyla çevirmek istedikleri anlaşılan entrika** [ve] mevâîd [ve] me'mûrîn-i askeriyesini öğren[erek iş'âr eylemeniz] mercûdur. **On dokuz Temmuz târîh ve Numro bin dokuz yüz otuz bir [1931].** — Selâm — Y. K.»

Günümüz Türkçesiyle Tam Metin:
«**Hamid Bey:** İngiltere Sefareti Baştercümanı **Ryan [Sir Andrew Ryan]** ile gerçekleşen görüşmelerine dair **5 ve 13 Temmuz [1922]** tarihlerinde alınan iki telgrafın özeti, önemi dolayısıyla **birinci ve ikinci maddede** ve **tarafımızdan verilen cevap üçüncü maddede** bilgi için sunulmuştur. Bu raporumuzda bahsedilen meseleler hakkındaki görüşlerinizin bildirilmesi rica olunur.
Madde 1: Ryan görüşme sırasında sözü Temmuz sonunda toplanacak Üçler Konferansı'na getirdi. Bu defa davet edildiğimiz takdirde **tam yetkili murahhaslar gönderip göndermeyeceğimizi sordu**. Talep vukuunda göndereceğimizi söyledim; öyleyse kendisinin Londra'ya bildireceği cevabını verdi. Görüşmemizde İngiltere'nin bize karşı şimdiye kadar izlediği siyaseti değiştirmek arzusunda bulunduğunu hissettim. Ziyaretin, **Yüksek Komiser'in [Sir Horace Rumbold] Londra'ya varışının ertesi gününe** rastlaması dikkat çekicidir. Kanaatimce bir taraftan General [Harington] nezdindeki girişimler, diğer taraftan İngilizlerle yapılan görüşmeler bizi konferansa çekecektir; ancak bu konferansa yetkili bir heyet göndermememiz barışa yanaşmadığımıza dair aleyhimizde bir delil teşkil eder. Dolayısıyla ihtiyaten bu heyete verilecek talimat hakkında şimdiden müzakere yapılmasının uygun olacağı fikrindeyim.
Madde 2: Bugün Ryan tekrar yanıma gelerek, Rumbold'un Londra'ya varışından sonra **Balfour ile Schanzer** arasında yapılan görüşmeler neticesinde kendisine bilgi ulaştığını; bunda ittifakla **Balfour'un Schanzer'e Temmuz sonunda bir konferans teklif etmesine karşılık Schanzer'in hazır olduğunu bildirdiğini**, **Balfour'un Ankara ile yazışmalarına devam etmekte olduğunu** ve **Poincaré'nin [Po-Ankara] konferansa murahhaslarımızı da davet ettiğini** gayriresmî olarak söyledi.
Madde 3: Konferans kararlarımız hakkında Ryan ile yapılan görüşmenin İngilizler tarafından resmen Fransızlara bildirildiği ve Fransızların İngilizleri ortak bir görüşmeye sevk etmeye çalışmalarına karşılık İngilizlerin Avrupa'ya tam yetkili murahhaslar göndereceğimizi söyledikleri, **Mösyö [Albay] Mougin'in Poincaré'den [Po-Ankara'dan] aldığı telgrafa dayanarak** verdiği cevaptan anlaşılmıştır; İngiltere'den bazıları ise böyle ortak mealli bir cereyan olmadığını sordu. Biz verdiğimiz cevapta, **son notamıza cevap beklediğimizi ve kesin bir karar almak için bunu gözettiğimizi** söyledik. **Fransızların İzmit hususundaki ısrarlarına karşı İngilizlerin Ryan vasıtasıyla çevirmek istedikleri anlaşılan entrika, vaatler ve askerî görevlileri** öğrenerek bildirmeniz rica olunur. 19 Temmuz [1922], Numara: 1931. — Selam — Yusuf Kemal.»

5. Tıpkıbasım Arşiv Levhaları (`BOA, HR.İM. 13/9` — Tam Genişlikte Birleştirilmiş Levha 1–12)

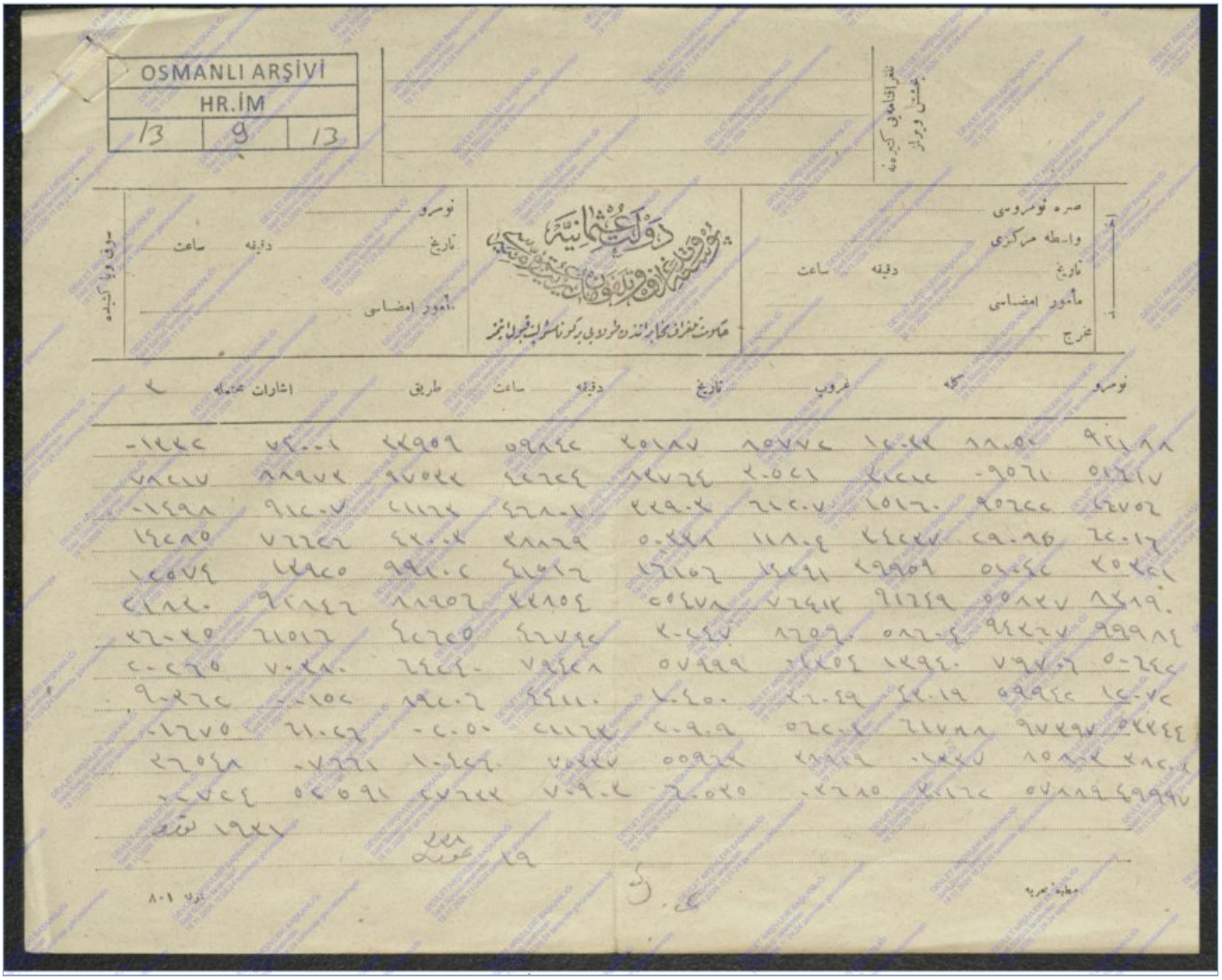
Aşağıdaki 12 levha, T.C. Devlet Arşivleri `BOA, HR.İM. 13/9` dosyasındaki çift sayfa ve geniş telgraf görüntülerinin piksel hassasiyetinde birleştirilmiş tam genişlikli tıpkıbasımlarıdır (büyütmek için görüntülerin üzerine tıklayınız):

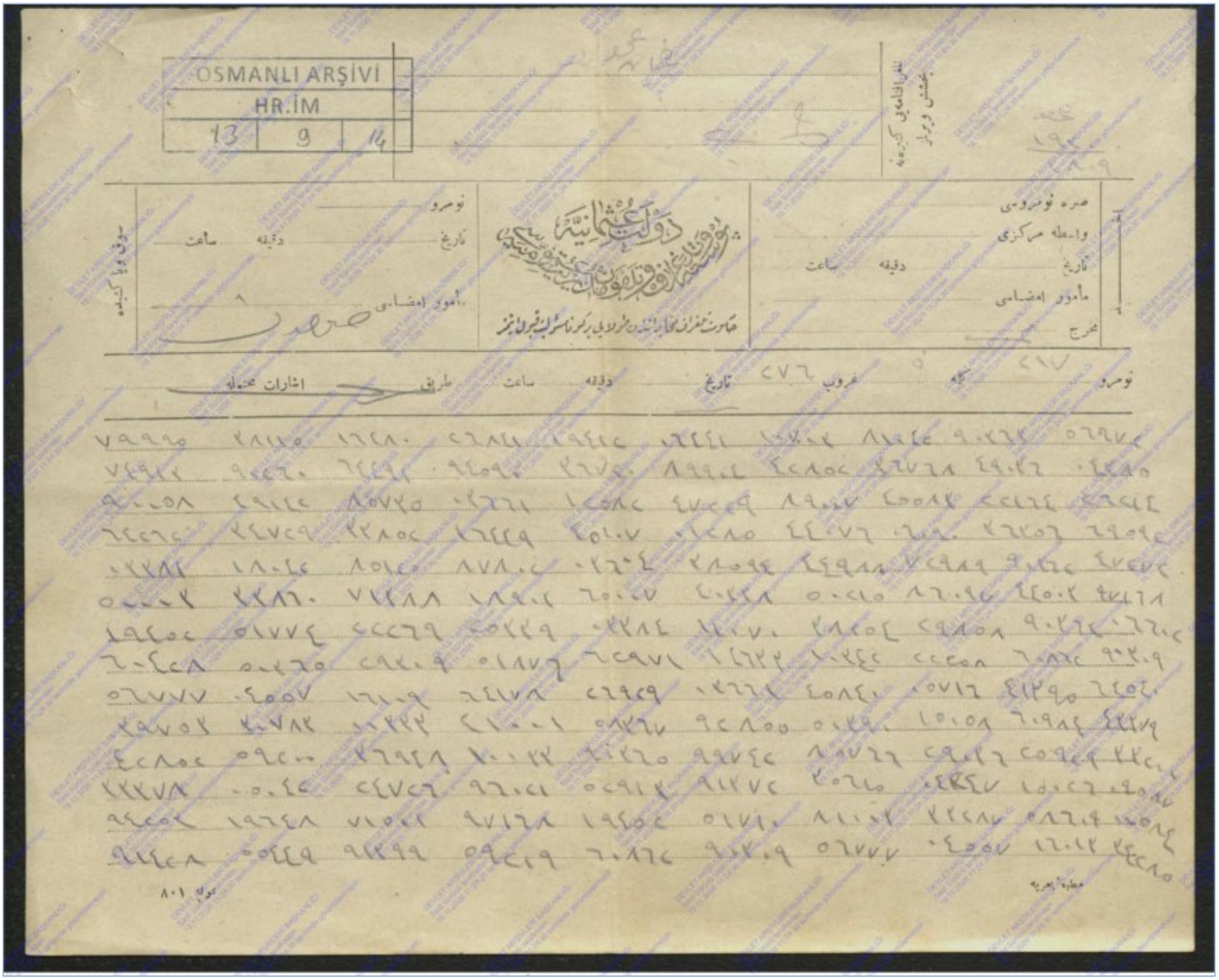
Levha 1 — BOA, HR.İM. 13/9/11 (Mi=10 · Telgraf A, Sayfa 1 · «Türkçesi — Gayet mahremdir — H. B. — Soldan hall edilemedi») — Üst kısmında bizzat Hamid Bey'in kalemi tarafından «Türkçesi — Gayet mahremdir — H. B. — Soldan hall edilemedi» notu düşülen 19 Temmuz 1922 tarihli ve 450 kelimelik dev diplomatik şifre telgrafın 1. sayfası (126 beşli grup).

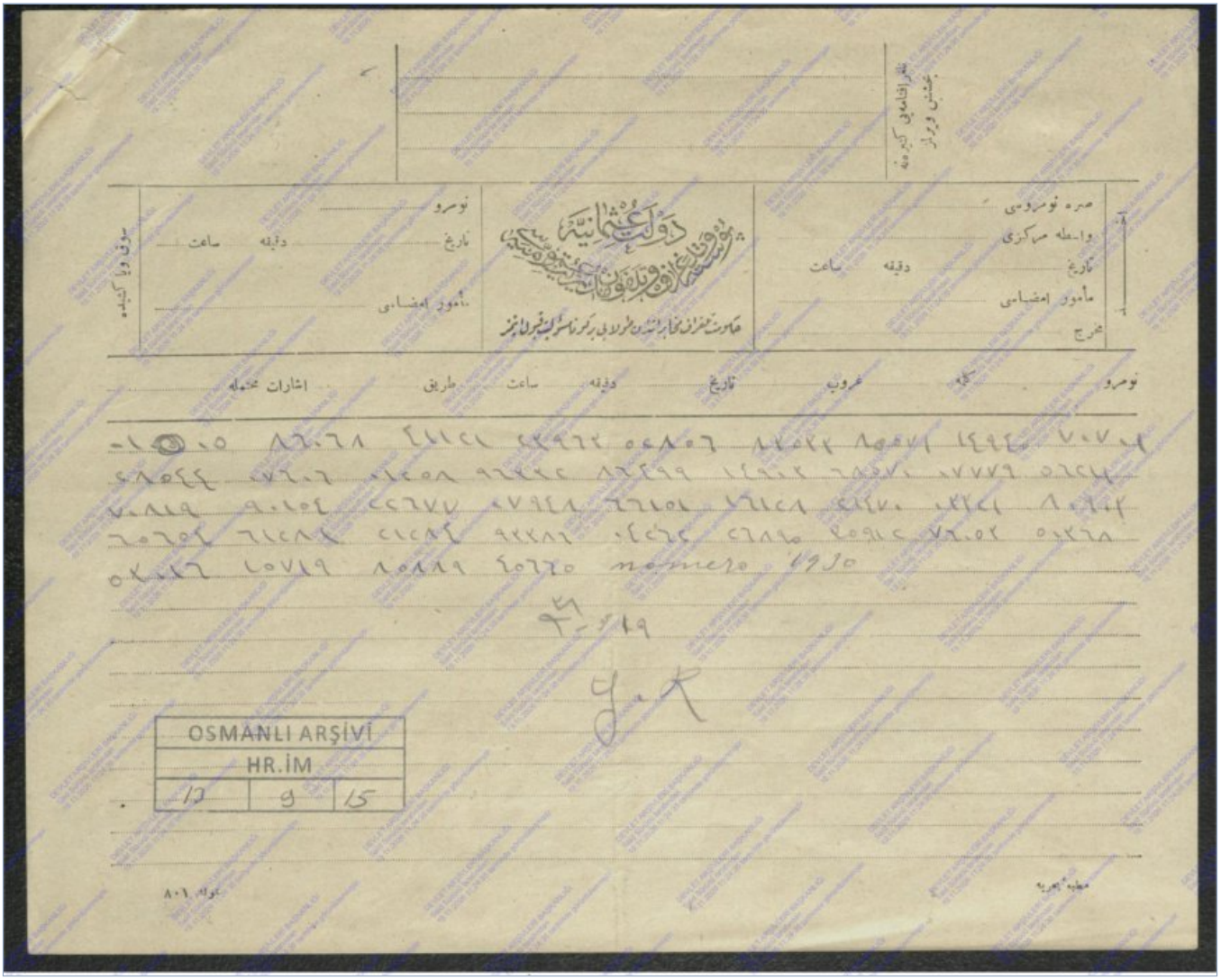
Levha 2 — BOA, HR.İM. 13/9/12 (Mi=11 · Telgraf A, Sayfa 2 · Rumbold, Balfour, Schanzer ve «Po-Ankara» [Poincaré]) — 450 kelimelik Telgraf A'nın 2. sayfası (126 beşli grup): Rumbold'un Londra'ya varışı, Balfour–Schanzer görüşmeleri ve «Po-Ankara» (8468+8956 = Poincaré) kodlaması.

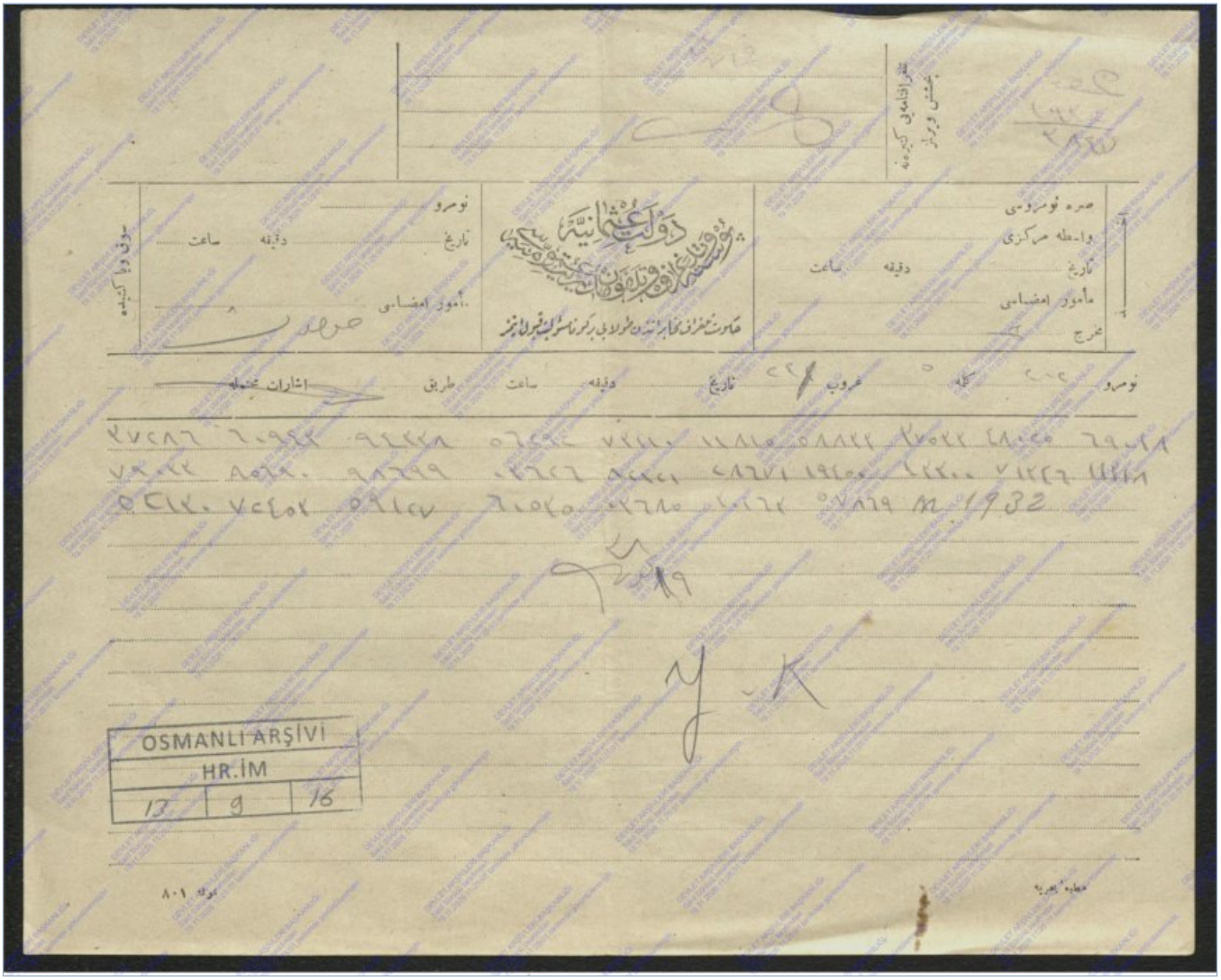
Levha 3 — BOA, HR.İM. 13/9/13 (Mi=12 · Telgraf A, Sayfa 3 · Albay Mougin, İzmit Entrikası ve «19 Temmuz 38 — Y. K.») — Telgraf A'nın 3. ve son sayfası (108 beşli grup): Mösyö Mougin'in telgrafı, İzmit üzerinde İngiliz–Fransız çekişmesi ve «On dokuz Temmuz târîh ve Numro bin dokuz yüz otuz bir [1931]» kapanışı.

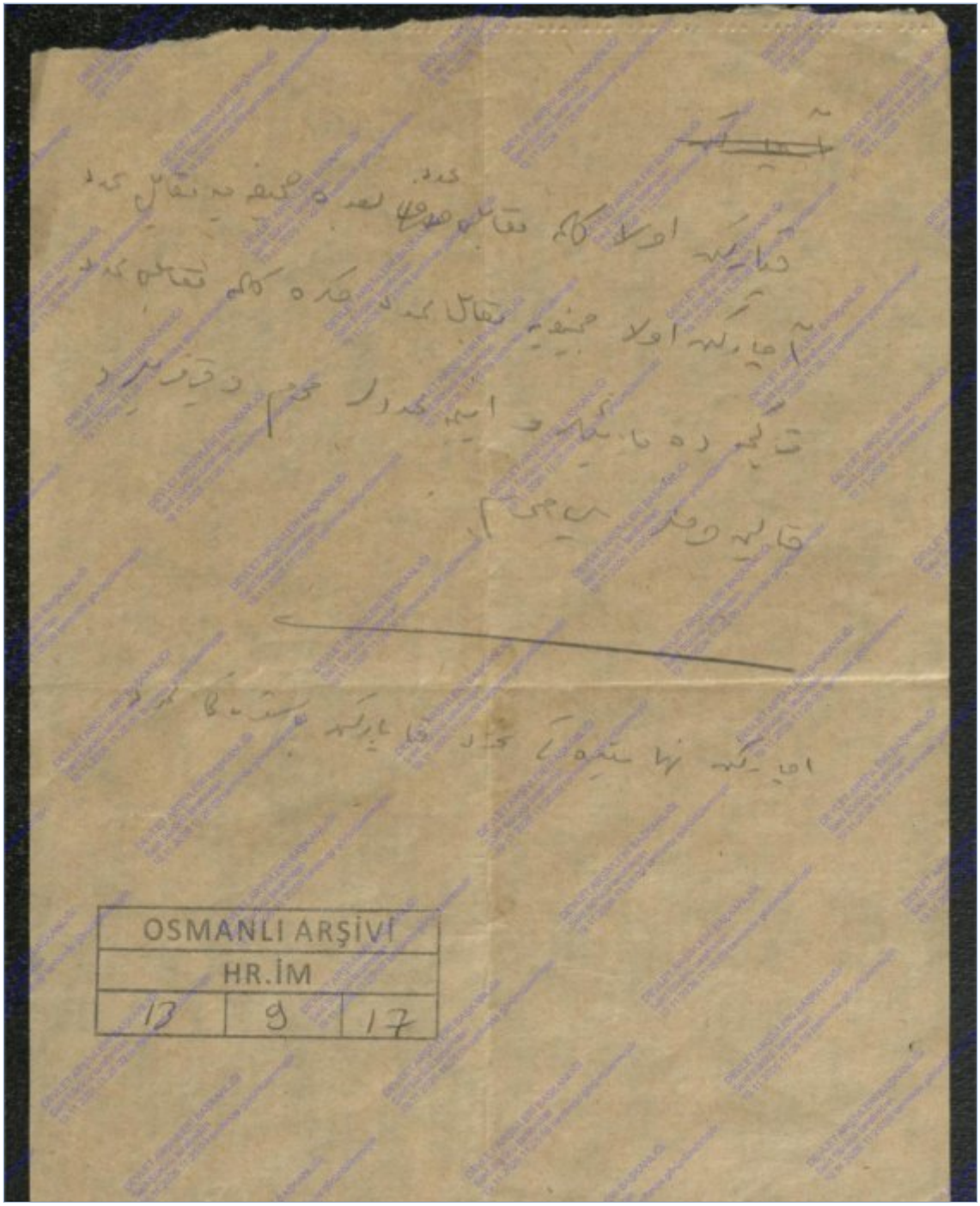
Levha 4 — BOA, HR.İM. 13/9/14 (Mi=13 · Telgraf B, Sayfa 1 · Yunan Ordusunun Kocaeli, Afyon, Sevr Sınırı ve Bursa Planları) — Büyük Taarruz'dan 5 hafta önce gönderilen 225 kelimelik stratejik istihbarat telgrafının (nomero 1930) 1. sayfası (140 beşli grup): Kocaeli Yarımadası, Afyon hattı, Sevr sınırı, Bursa mevzileri ve Yunan ordusunun tahliye edeceği bölgeleri yakıp yıkma («tahliye edeceği aksâmı tahrîb») ihtimali.

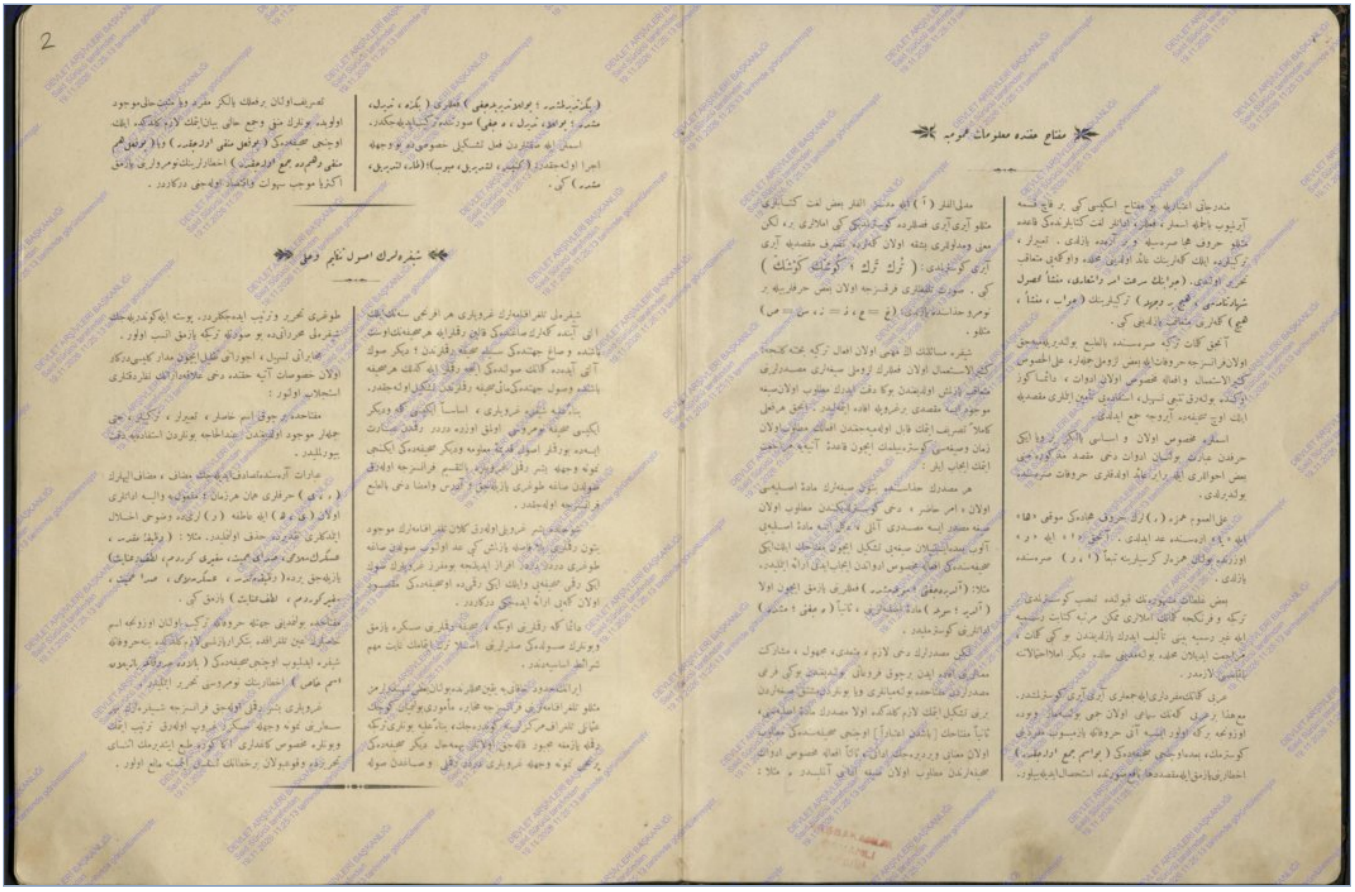
Levha 5 — BOA, HR.İM. 13/9/15 (Mi=14 · Telgraf B, Sayfa 2 · «nomero 1930 — 19 Temmuz — Y. K.») — Telgraf B'nin 2. sayfası (40 beşli grup): Yunanlıların yukarıdaki şıklardan hangisini uyguladığının derhal keşif ve tahkiki emri ve «nomero 1930» kapanışı.

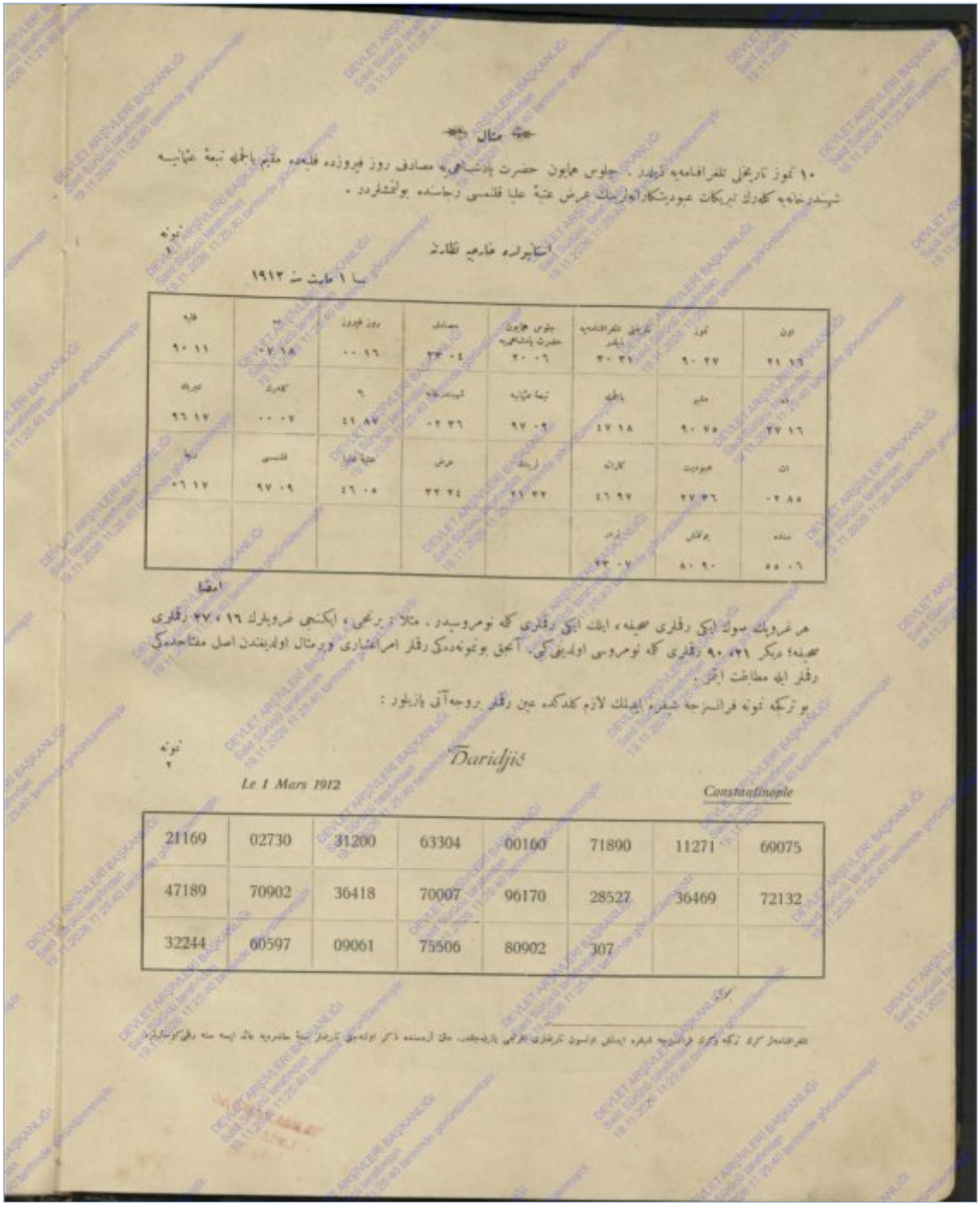
Levha 6 — BOA, HR.İM. 13/9/16 (Mi=15 · Telgraf C, «N° 1932» · Mustafa Kemal Paşa'dan Fransa Cumhurbaşkanı Millerand'a Suikast Tebriki) — 14 Temmuz 1922 Paris suikast girişiminden sağ kurtulan Fransa Cumhurbaşkanı Alexandre Millerand'a TBMM Reisi Mustafa Kemal Paşa («Reîs Paşa Hazretleri») ve Ankara Hükûmeti adına tebrik tebliği emri (27 beşli grup = 33 kod kelimesi).

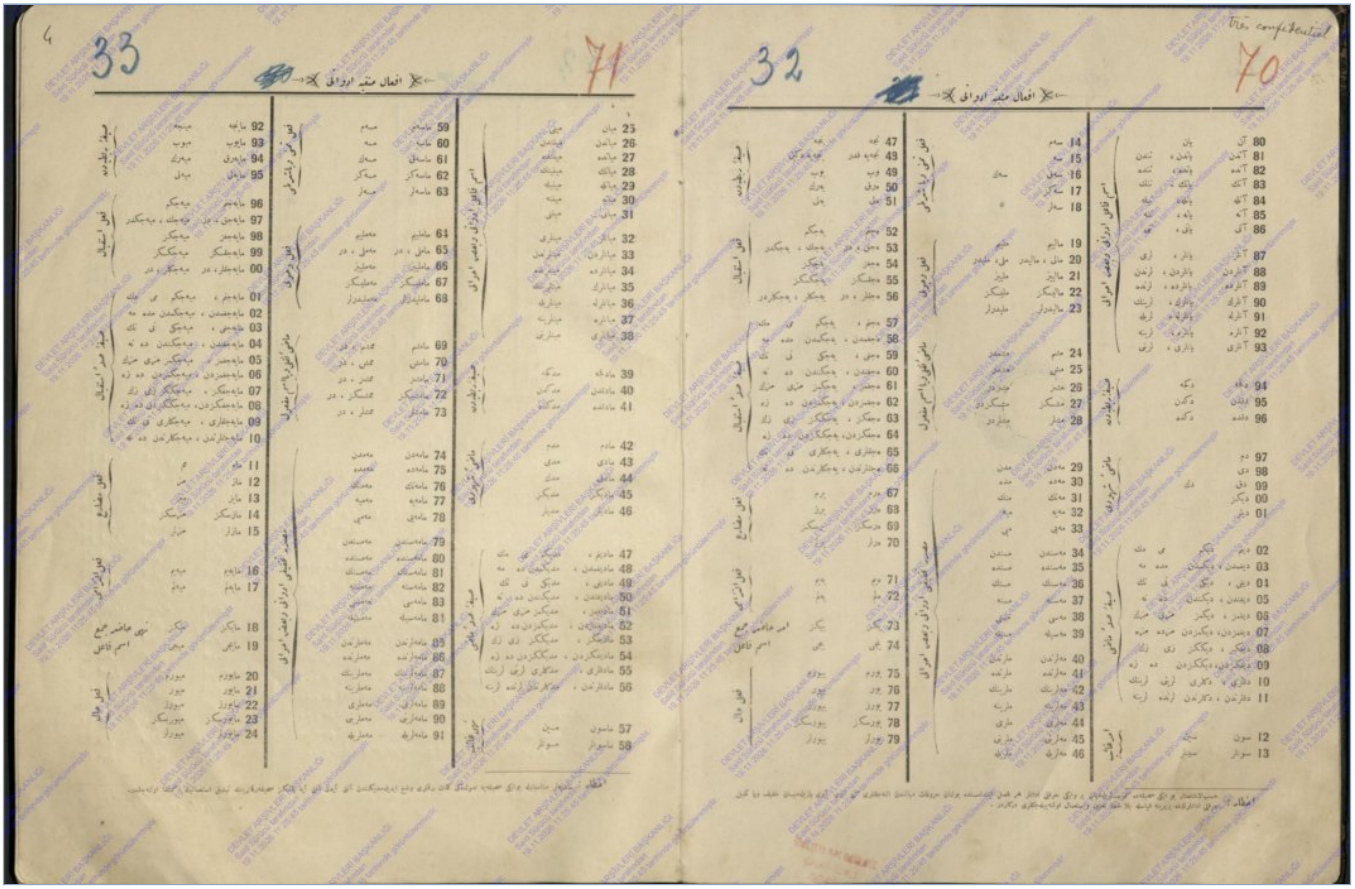
Levha 7 — BOA, HR.İM. 13/9/17 (Mi=16 · İstanbul Şifre Kâtibinin El Yazısı «Tenbîh» Pusulası) — İstanbul'daki şifre memurunun neden başarısız olduğunu kanıtlayan orijinal el yazısı pusula: «Temmuzda mâîler ve ince adedler umûm dikkatimizdedir... Açarken nihâyetindeki aded atılır».

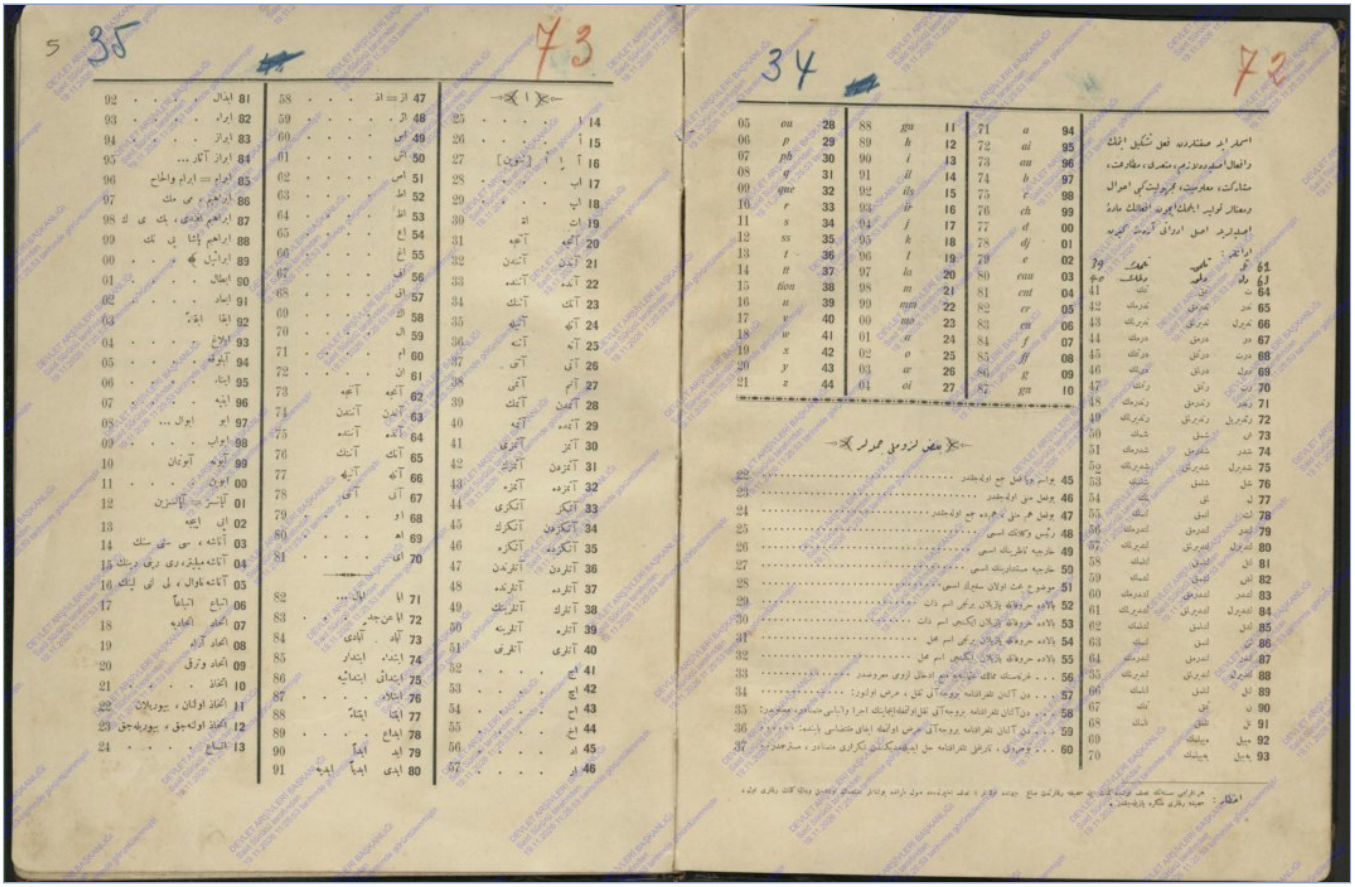
Levha 8 — BOA, HR.İM. 13/9/18 (Mi=19 · 68 Numaralı Şifre Miftâhı Basılı «Ta'rîfnâme»si) — 1 Mart 1328 [1912] tarihli matbu Ta'rîfnâme: Yılın ilk altı ayında kırmızı sayfa + sağdaki kalın rakamların, son altı ayında mavi sayfa + soldaki ince rakamların kullanılacağını ve 5'erli grupların soldan sağa dörder dörder ayrılacağını açıklayan talimat.

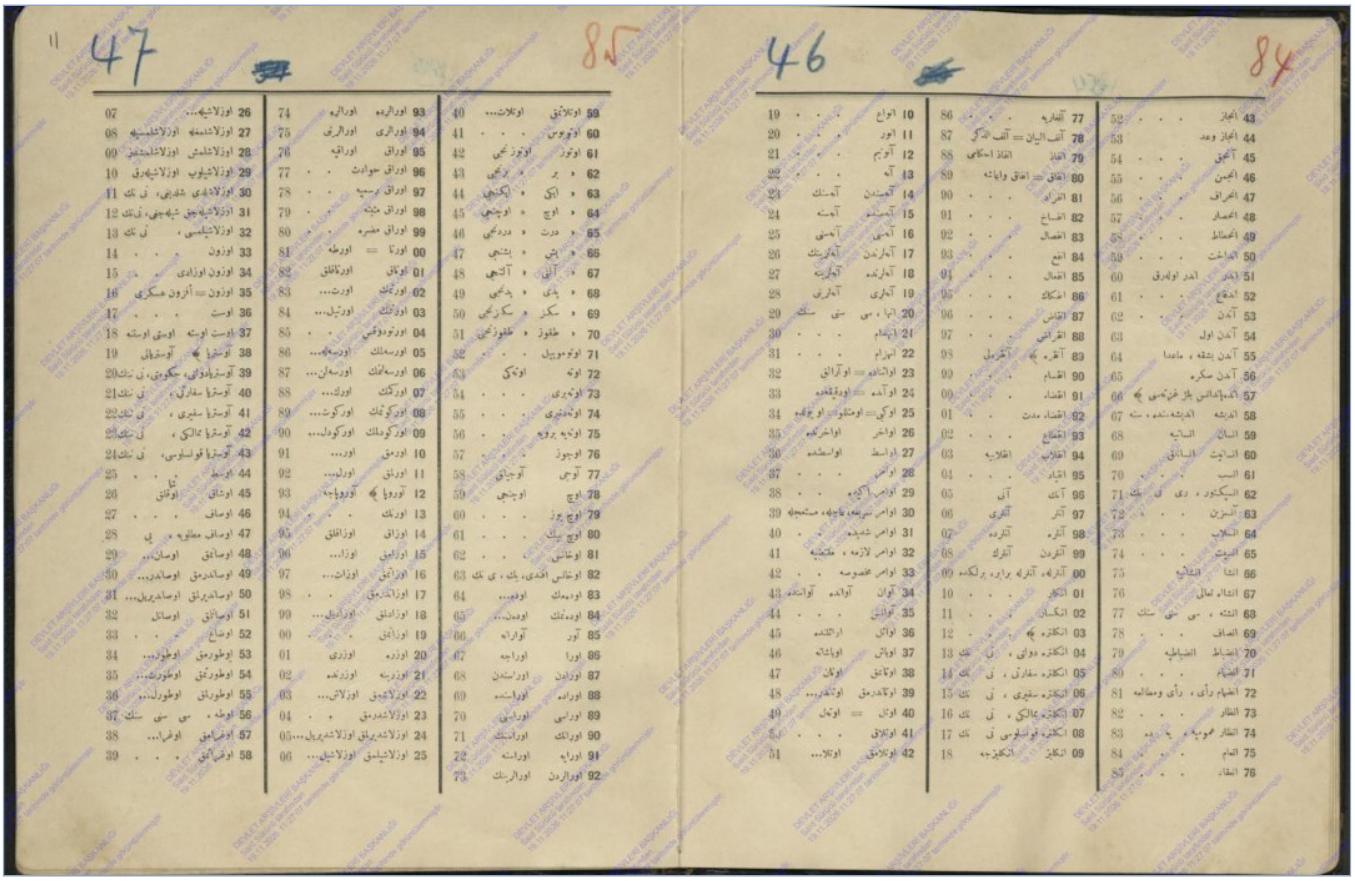
Levha 9 — BOA, HR.İM. 13/9/18 (Mi=20 Sağ · Matbu «Misâl»: Numûne 1 [4 Hane] ⇄ Numûne 2 [5 Hane Kesintisiz Akış]) — 2116 9027 3031… biçimindeki 4 haneli kodların 21169 02730 31200… şeklinde kesintisiz 5'erli gruplara nasıl dönüştürüldüğünü gösteren matbu örnek.

Levha 10 — BOA, HR.İM. 13/9/18 (Mi=21 · Mâî 32 & 33 [Ankara PP 42 & 43] · Olumlu ve Olumsuz Fiil Çekim Cetvelleri) — Sağda Ef'âl-i Müsbete Edâtları (Mâî 32 -> Ankara PP 42, örn. 0642 = -diğimiz/-imizin, 3842 = -mesi), solda Ef'âl-i Menfiye Edâtları (Mâî 33 -> Ankara PP 43).

Levha 11 — BOA, HR.İM. 13/9/18 (Mi=22 · Mâî 34 & 35 [Ankara PP 44 & 45] · Fransızca Hece Cetveli, Kontrol Cümleleri ve Elif Faslı Başlangıcı) — Sağ sayfada (PP 44) Latin/Fransız heceleme cetveli ve diplomatik kontrol cümleleri (6044 = «hall edilemediğinden tekrârı mütemennâdır»); sol sayfada (PP 45) Elif faslı başlangıcı.

Levha 12 — BOA, HR.İM. 13/9/18 (Mi=28 · Mâî 46 & 47 [Ankara PP 56 & 57] · «انكليز» [0356], «انكلتره» [8956], «آنقره» [0956] ve Sayılar) — Kriptanalitik kilidi kıran anahtar sayfa çifti: Sağ sayfada (Mâî 46 = Ankara PP 56) 8956 = Ankara, 0356 = İngiltere, 0956 = İngiliz; sol sayfada (Mâî 47 = Ankara PP 57) 6157 = otuz [1930], 6257 = otuz bir [1931], 6357 = otuz iki [1932].